

RECULL DE JURISPRUDÈNCIA DEL TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LA UNIÓ EUROPEA

Antoni Mut Piña

*Investigador predoctoral de dret civil
Universitat de Barcelona*

Aquest recull presenta les sentències de matèria civil dictades pel Tribunal de Justícia de la Unió Europea (en endavant, TJUE) des de l'1 de juliol de 2021 fins al 31 de desembre de 2021 que hem considerat més adients per a tractar aquí. Les sentències es presenten de manera cronològica i en l'anàlisi s'ofereix un breu resum a partir de la casuística en què es fonamenta la petició prejudicial, la normativa que el Tribunal ha d'interpretar i la decisió que finalment adopta.

1. SENTÈNCIA DEL TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LA UNIÓ EUROPEA (SALA SISENA) DEL 9 DE SETEMBRE DE 2021, SOBRE ELS DEURES D'INFORMACIÓ CONTINGUTS EN LA DIRECTIVA 2008/48/CE¹

Aquesta sentència té per objecte la interpretació dels articles 10.²² i 14.¹³ de la Directiva 2008/48/CE⁴ del Parlament Europeu i del Consell, del 23 d'abril de 2008, relativa als contractes de crèdit al consum. Les setze qüestions prejudicials que el susciten es presenten en el context de tres litigis⁵ entre consumidors i entitats financeres en relació amb el contingut i l'abast dels deures d'informació regulats en la Directiva 2008/48/CE, ja esmentada.

1. Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (STJUE) (Sala Sisena) del 9 de setembre de 2021, assumptes acumulats C-33/20, C-155/20 i C-187/20, U. K. contra Volkswagen Bank GmbH, R. T., S. V. i B. C. contra Volkswagen Bank GmbH i Skoda Bank, i J. L. i D. T. contra BMW Bank GmbH i Volkswagen Bank GmbH.

2. L'article 10 de la Directiva 2008/48/CE té per objecte regular la informació que cal esmentar en els contractes de crèdit.

3. L'article 14 de la Directiva 2008/48/CE té per objecte regular el dret de desistiment.

4. Directiva 2008/48/CE del Parlament Europeu i del Consell, del 23 d'abril del 2008, relativa als contractes de crèdit al consum i per la qual es deroga la Directiva 87/102/CEE del Consell, *Diario Oficial de la Unió Europea* (DOUE), núm. 133, 22 de maig de 2008, p. 66-92 (27 p.).

5. Relatiu als tres casos C-187/20, C-155/20 i C-33/20.

El TJUE agrupa les qüestions dels tres assumptes en sis blocs diferenciats. El primer té per objecte determinar si l'article 10.2a, c i e⁶ de la Directiva 2008/48 s'ha d'interpretar en el sentit que, quan escaigui, el contracte de crèdit ha d'especificar, de manera clara i concisa, que es tracta d'un contracte de crèdit vinculat, a l'efecte de l'article 3n⁷ de la Directiva esmentada, així com si se celebra per a una durada definida. Només amb el coneixement d'aquestes dades el consumidor pot saber realment quins són els seus drets i les seves obligacions.

En segon lloc, el TJUE aborda la qüestió de si els deures d'informació, continguts en la Directiva, exigeixen que un contracte de crèdit vinculat, a efectes d'aquesta, que serveixi exclusivament per a finançar un contracte relatiu al lliurament d'un bé i que prevegi que l'import del crèdit s'ha d'abonar al venedor d'aquest bé, ha d'esmentar que el consumidor queda alliberat de la seva obligació de pagar el preu de venda en la quantia ja pagada i que, si el preu s'ha pagat íntegrament, el venedor li ha de lliurar el bé comprat. El TJUE, en aquest sentit, afirma que si bé l'article 10.2d⁸ de la Directiva estableix que l'import total del crèdit i les condicions de disposició s'han d'esmentar imperativament en el contracte de crèdit, cap de les seves normes no exigeix, en canvi, que el contracte esmenti les conseqüències de la disposició pel que fa a la relació contractual entre el consumidor i el venedor del bé o del servei finançat pel crèdit. I, a més, atès que l'article 10.2 de la Directiva no s'oposa que les parts del contracte de crèdit pactin de comú acord aquestes conseqüències en el contracte, les disposicions de la Directiva s'han d'interpretar en el sentit que no exigeixen tals deures d'informació.

6. L'apartat 2 de l'article 10 de la Directiva és un llistat dels elements informatius que, en tot cas, els contractes de crèdit han d'incloure en les seves estipulacions, com ara: a) el tipus de crèdit, c) la durada del contracte de crèdit o e) en el cas de crèdits en forma de pagament diferit d'un bé o servei o en el cas de contractes de crèdit vinculats, l'especificació del producte o servei i del preu al comptat.

7. D'acord amb l'article 3 de la Directiva 2008/48/CE, un contracte de crèdit vinculat és:

[...] un contrato de crédito en el que: i) el contrato en cuestión sirve exclusivamente para financiar un contrato relativo al suministro de bienes específicos o a la prestación de servicios específicos, y ii) los dos contratos constituyen una unidad comercial desde un punto de vista objetivo; se considerará que existe una unidad comercial cuando el proveedor del bien o el suministrador del servicio financian el crédito al consumo o, en el caso de que este sea financiado por un tercero, cuando el prestamista se sirve de la intervención del proveedor del bien o el suministrador del servicio en la preparación o celebración del contrato de crédito, o cuando los bienes específicos o la prestación de un servicio específico vienen expresamente indicados en el contrato de crédito.

8. Vegeu l'article 10 de la Directiva 2008/48/CE, especialment la lletra d de l'apartat segon: «El contracte de crèdit haurà d'especificar, de forma clara i concisa, les dades següents: [...] d) l'import total del crèdit i les condicions de disposició del crèdit».

La tercera qüestió que es planteja al Tribunal és si, en relació amb l'interès de demora, el contracte de crèdit ha d'esmentar, en forma de percentatge concret, el tipus d'interès aplicable en el moment de la subscripció del contracte de crèdit i ha de descriure de manera concreta els procediments d'ajust del tipus d'interès de demora. D'acord amb el Tribunal, de la sistemàtica general de la Directiva, de la qual resulta que tant la taxa anual equivalent com el tipus deutor i el tipus deutor fix⁹ s'han d'expressar en percentatges (§ 90)¹⁰ i de la qual es pot extreure l'exigència que en un contracte de crèdit s'ha d'especificar tota la informació necessària perquè el consumidor pugui conèixer els seus drets i les seves obligacions (§ 70), i atès que el tipus d'interès de demora aplicable en el moment de la celebració del contracte és una informació expressable en xifres, aquest s'ha d'especificar de manera concreta en el contracte de crèdit, en forma de percentatge. I, només en els supòsits en què les parts del contracte de crèdit en qüestió hagin acordat que el tipus d'interès de demora es modificarà segons el canvi del tipus d'interès bàsic determinat pel banc central d'un estat membre i publicat en un diari oficial que sigui fàcilment accessible, és suficient la remissió, efectuada en el contracte de crèdit, a aquest tipus d'interès bàsic, sempre que el mètode de càlcul del tipus d'interès de demora en funció del tipus d'interès bàsic figuri en el contracte (§ 95).

Així mateix, el TJUE resol la qüestió plantejada sobre si els deures d'informació han d'interpretar-se en el sentit que, per a calcular la compensació deguda en cas de reemborsament anticipat del préstec, el contracte de crèdit ha d'indicar una fórmula aritmètica concreta i comprensible per al consumidor, el qual ha de poder calcular l'import de la compensació deguda en cas de reemborsament anticipat. Així doncs, el TJUE confirma que almenys s'ha d'indicar el mètode de càlcul concret i de manera que sigui fàcilment comprensible per a un consumidor mitjà, per tal que pugui determinar l'import de la compensació deguda en cas de reemborsament anticipat basant-se en la informació proporcionada en el contracte de crèdit (§ 95).

Diferent és el cas de l'obligatorietat de mencionar les situacions en què la normativa nacional reconeix a les parts un dret de resolució. Això passa quan ens trobem davant d'un cas d'harmonització de màxims i, per tant, els estats membres no poden imposar a les parts del contracte obligacions no previstes en la Directiva quan aquesta contingui disposicions harmonitzades en la matèria (§ 108). De fet, la mateixa Directiva s'oposa que la normativa d'un estat membre estableixi l'obligació d'esmentar informació relativa a un dret de resolució provinent del dret nacional no previst en

9. D'acord amb l'article 3 de la Directiva 2008/48/CE, entenem per *tipus deutor* el tipus d'interès expressat com a percentatge fix o variable aplicat amb caràcter anual a l'import del crèdit utilitzat; i per *tipus deutor fix*, un tipus deutor per a la durada total del contracte de crèdit o diversos tipus deutors per a períodes parcials consistents en un percentatge fix específic.

10. Indiquem amb el símbol «§» els paràgrafs de les sentències comentades.

la Directiva 2008/48. Això, com avançàvem, porta el TJUE a determinar que les disposicions de l'article 10 de la Directiva no exigeixen que el contracte de crèdit esmenti totes les situacions en què la normativa nacional, però no aquesta Directiva, reconeix un dret de resolució a les parts del contracte de crèdit.

Una altra de les qüestions que resol el TJUE en aquesta sentència és la del límit temporal del dret a desistiment quan aquest no ha estat informat degudament al consumidor. En concret, la qüestió prejudicial planteja si existeix la possibilitat que el prestador invoqui la caducitat del dret de desistiment exercit pel consumidor, de conformitat amb l'article 14.1¹¹ de la Directiva 2008/48, quan una de les dades obligatòries esmentades en l'article 10.2 d'aquesta Directiva no hagi estat inclosa en el contracte de crèdit ni hagi estat comunicada degudament en un moment posterior i quan aquest consumidor desconegui l'existència del seu dret de desistiment sense ser ell responsable d'aquest desconeixement. Atès, en aquest sentit, que la Directiva no estableix cap limitació temporal a l'exercici, per part del consumidor, del seu dret de desistiment en cas que no se li hagi transmès aquesta informació, i que la normativa nacional d'un estat membre no pot imposar aquesta limitació, el Tribunal corrobora que el prestador no pot al·legar la caducitat del desistiment, amb independència del temps transcorregut, si no s'ha atès degudament l'obligació d'informar. I, en el mateix sentit, el Tribunal confirma aquesta posició quan oposa que el prestador pot objectar vàlidament que el consumidor ha abusat del seu dret de desistiment, previst en l'article 14.1 de la Directiva, quan alguna de les dades obligatòries previstes en l'article 10.2 d'aquesta no ha estat inclosa en el contracte de crèdit, amb independència de si aquest consumidor desconeixia o no l'existència del seu dret de desistiment (§ 127).

Finalment, la Sentència aborda la qüestió relativa a l'obligació d'especificar els requisits formals essencials per a instar un procediment extrajudicial de reclamació o de recurs. En concret, el TJUE es veu forçat a pronunciar-se sobre si és suficient que el contracte es remeti de manera indirecta¹² a aquests procediments. En aquest sentit, l'article 10.2*t* de la Directiva disposa que el contracte de crèdit ha d'especificar, de manera clara i concisa, l'existència o no de procediments extrajudicials de reclamació

11. L'article 14 de la Directiva 2008/48 especifica:

Dret de desistiment. 1. El consumidor disposarà d'un termini de 14 dies civils per desistir del contracte de crèdit sense indicar-ne el motiu. Aquest termini de desistiment s'iniciarà: a) en la data de subscripció del contracte de crèdit, o bé b) en la data en què el consumidor rebi les condicions contractuals i la informació recollida en l'article 10, si aquesta data fos posterior a la indicada en la lletra a) del present apartat.

12. En el cas que ens ocupa, la remissió indirecta es fa a través d'un reglament de procediment disponible a Internet o d'un altre acte o document relatiu a la regulació dels procediments extrajudicials de reclamació i recurs.

i recurs per al consumidor i, en cas que n'hi hagi, la manera com el consumidor hi pot accedir (§ 129). Seguint la línia marcada per les conclusions de l'advocat general, el Tribunal corrobora la importància, a aquests efectes, del fet que s'informi el consumidor dels continguts mínims que aquesta informació ha d'incloure, a saber: en primer lloc, tots els procediments extrajudicials de reclamació o recurs que estan a la seva disposició i, quan n'hi hagi, el cost de cadascun; en segon lloc, si la demanda o el recurs s'ha de presentar per correu postal o per via electrònica; en tercer lloc, l'adreça física o electrònica a la qual s'ha de trametre la reclamació o el recurs, i, finalment, els altres requisits formals als quals estan supeditats la reclamació o el recurs. I no és suficient en cap cas, per tant, la mera remissió indirecta a aquestes mencions informatives (§ 136).

2. SENTÈNCIA DEL TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LA UNIÓ EUROPEA (SALA NOVENA) DEL 6 D'OCTUBRE DE 2021, SOBRE COMPENSACIÓ I ASSISTÈNCIA ALS PASSATGERS AERIS EN CAS DE CANCEL·LACIÓ O GRAN RETARD DELS VOLS COM A CONSEQÜÈNCIA D'UNA VAGA EN EL CONTEXT D'UN GRUP DE SOCIETATS¹³

Aquesta sentència té per objecte dirimir si una vaga de treballadors convocada en solidaritat amb les reivindicacions de la plantilla de la companyia matriu entra dins dels supòsits d'exempció de responsabilitat del transportista aeri com a conseqüència de la denegació d'embarcament, cancel·lació o gran retard. En concret, el Tribunal ha de determinar si l'extensió de la vaga als treballadors de les companyies filials i l'ampliació de la duració d'aquesta sense preavís entren dins dels supòsits recollits en l'article 5.3¹⁴ del Reglament (CE) núm. 261/2004 del Parlament Europeu i del Consell, de l'11 de febrer de 2004,¹⁵ que estableix les normes comunes sobre compensació i assistència als passatgers aeris en cas de denegació d'embarcament i cancel·lació o gran retard de vols. I el TJUE determina que el transportista aeri no està obligat a pagar indemnització si pot provar que la cancel·lació és conseqüència de circumstàncies extraordinàries que no podien ser evitades tot i haver pres mesures raonables en aquest sentit.

13. STJUE (Sala Novena) del 6 octubre de 2021, assumpte C-613/20, C. S. contra Eurowings GmbH.

14. L'article 5.3 del Reglament 261/2004 especifica: «Un transportista aeri encarregat d'efectuar un vol no està obligat a pagar una compensació conforme a l'article 7 si pot provar que la cancel·lació es deu a circumstàncies extraordinàries que no es podrien haver evitat fins i tot si s'haguessin pres totes les mesures raonables».

15. Reglament (CE) núm. 261/2004 del Parlament Europeu i de Consell, de l'11 de febrer de 2004, pel qual s'estableixen normes comunes sobre compensació i assistència als passatgers aeris en cas de denegació d'embarcament i de cancel·lació o gran retard dels vols, i es deroga el Reglament (CEE) núm. 295/91 (DO 2004, L 46, p. 1).

D'acord amb el TJUE, el concepte de *circumstàncies extraordinàries* s'ha d'interpretar en el seu sentit estricte. I, per tant, únicament designa esdeveniments que, per la seva naturalesa o el seu origen, no són inherents a l'exercici normal de l'activitat del transportista aeri afectat i escapen al control efectiu d'aquest, de manera que aquests dos requisits són acumulatius i serà necessària l'observança cas per cas (§ 19). Així doncs, el que ha de determinar el Tribunal és, per una banda, si la vaga és o no inherent a l'activitat essencial i, per altra, si aquella i les seves conseqüències escapen o no al control efectiu.

Respecte a la primera de les qüestions, el Tribunal es reafirma en el posicionament sostingut en la Sentència del 23 de març de 2021, cas Airhelp¹⁶ (C-28/20, EU:C:2021:226), on manté que, tot i reconèixer que la vaga correspon a un moment de conflicte en les relacions entre els treballadors i l'empresari, l'activitat del qual pretén paralitzar, no és menys cert que aquesta és una de les possibles expressions de la negociació col·lectiva i, per tant, ha d'entendre's com un esdeveniment inherent a l'exercici normal de l'activitat de l'empresari afectat, amb independència de les particularitats del mercat laboral de què es tracti o de la legislació nacional aplicable (§ 20). A més, el Tribunal matisa que, atès que tant les polítiques socials com les estratègies associades a aquestes, tant de la matriu com de les filials, estan interrelacionades, una vaga iniciada pel personal d'un transportista aeri encarregat d'efectuar un vol, en solidaritat amb la vaga seguida pel personal de la societat matriu de la qual aquest transportista constitueix una filial, no pot considerar-se un esdeveniment no inherent a l'exercici normal de l'activitat del dit transportista, ja que ni és inusual ni és imprevisible que els conflictes socials s'estenguin a diferents parts d'un grup d'empreses durant les negociacions col·lectives (§ 23).

Pel que fa a la segona de les qüestions, el Tribunal determina que una vaga destinada a fer valer reivindicacions salarials o socials dels treballadors s'ha de considerar un esdeveniment que no escapa al control efectiu del transportista aeri de què es tracti, fins i tot quan la vaga s'inicia per solidaritat amb el personal de la societat matriu de la qual aquest transportista constitueix una filial (§ 24). En primer lloc, perquè, atès que l'article 28¹⁷ de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea consagra el dret a vaga dels treballadors, cal considerar que el fet que aquests l'exerceixin i l'iniciïn, en conseqüència, constitueix un moviment que entra dins del que és previsible per a tot empresari, sobretot quan la vaga va precedida d'un preavís. A més a més, el Tribunal deter-

16. STJUE (Sala Gran) del 23 de març de 2021, assumpte C-28/20, Airhelp Ltd. contra Scandinavian Airlines System Denmark - Norway - Sweden.

17. Article 28 de la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea: «Els treballadors i els empresaris, o les seves organitzacions respectives, de conformitat amb el dret comunitari i amb les legislacions i pràctiques nacionals, tenen dret a negociar i a concertar convenis col·lectius, als nivells adequats, i a emprendre, en cas de conflicte d'interessos, accions col·lectives per a la defensa dels seus interessos, incloent-hi la vaga».

mina que quan un sindicat crida a la vaga el personal d'una societat matriu, és previsible que el personal d'altres entitats del grup dirigit per aquesta societat matriu s'uneixi a la vaga per solidaritat o per defensar, en ocasió d'aquesta, els seus propis interessos (§ 27).

Això implica, relacionant-ho amb la segona condició, que si acceptem la hipòtesi mantinguda pel Tribunal que una vaga és un esdeveniment previsible per a l'empresari, en principi aquest ha de disposar dels mitjans per a preparar-se davant seu i, si escau, atenuar-ne les conseqüències, per la qual cosa conserva, en certa manera, el control dels esdeveniments (§ 28). Per tant, fins i tot quan una vaga es perllonga més enllà del termini eventualment esmentat en el preavís, encara que mentrestant s'hagi assolit un acord amb la societat matriu, no pot considerar-se constituent d'una circumstància extraordinària.

Per aquests motius, el TJUE determina que l'article 5.3 del Reglament núm. 261/2004 s'ha d'interpretar en el sentit que una vaga destinada a fer valer reivindicacions salarials o socials dels treballadors i convocada per un sindicat del personal d'un transportista aerí encarregat d'efectuar un vol per a solidaritzar-se amb la vaga convocada contra la societat matriu de la qual aquest transportista constitueix una filial, encara que continuï més enllà del termini anunciat inicialment pel sindicat convocant de la vaga, no està compresa en el concepte de *circumstància extraordinària* (§ 34).

3. SENTÈNCIA DEL TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LA UNIÓ EUROPEA (SALA SETENA) DEL 18 DE NOVEMBRE DE 2021, SOBRE L'EXIGÈNCIA D'INTEL·LIGIBILITAT I TRANSPARÈNCIA I LES FACULTATS DEL JUTGE NACIONAL¹⁸

Aquesta sentència té per objecte la interpretació dels articles 3.1,¹⁹ 4.1²⁰ i 5 de la Directiva 93/13/CEE del Consell, del 5 d'abril de 1993, sobre les clàusules abusives en els contractes subscrits amb consumidors. En concret, el Tribunal ha de delimitar el contingut de l'obligació de redactar de manera clara i comprensible el contracte i, en concret, les clàusules predisposades en relació amb les estipulacions contractuals que

18. STJUE (Sala Setena) del 18 de novembre de 2021, assumpte C-212/20, M. P. i B. P. contra «A.» prowadzący działalność za pośrednictwem «A.» S.A.

19. L'article 3.1 de la Directiva 93/13/CEE determina: «Les clàusules contractuals que no s'hagin negociat individualment es consideren abusives si, malgrat les exigències de la bona fe, causen en detriment del consumidor un desequilibri important entre els drets i les obligacions de les parts que es deriven del contracte».

20. L'article 4.1 de la Directiva 93/13/CEE determina: «Sens perjudici de l'article 7, el caràcter abusiu d'una clàusula contractual s'aprecia tenint en compte la naturalesa dels béns o serveis que siguin objecte del contracte i considerant, en el moment de la celebració, totes les circumstàncies que concorrin en la seva celebració, així com totes les altres clàusules del contracte, o d'un altre contracte de què depengui».

fixin el tipus de canvi de compra i de venda d'una divisa estrangera en un contracte indexat a aquesta. I, per altra banda, si és possible interpretar una estipulació contractual declarada abusiva, relativa a la forma de fixació del tipus de canvi pel prestador, de manera que prevalgui la interpretació més favorable al consumidor.

En el litigi que suscita la Sentència, el tribunal nacional polonès ha de dirimir entre les pretensions de M. P. i B. P., que van subscriure un contracte de préstec hipotecari indexat a una divisa estrangera, francs suïssos (CHF), i amb un tipus d'interès variable de referència LIBOR²¹ 3M (CHF), i «A.», l'entitat bancària amb qui contractaren, respecte a la seva interpretació del sentit de la clàusula d'indexació del contracte de préstec hipotecari. Així doncs, d'acord amb els demandants, la clàusula d'indexació del préstec en divisa estrangera era abusiva perquè no especificava el mètode utilitzat pel banc per a determinar el tipus de canvi, mentre que l'entitat afirma que aquesta clàusula preveu la determinació de la cotització de la divisa del préstec en funció de la cotització del mercat, tal com es reproduïx diàriament en el quadre de tipus de canvi del banc.

Segons l'òrgan jurisdiccional que remet les qüestions prejudicials, la clàusula d'indexació controvertida en el litigi principal presenta, a causa del caràcter general del seu sentit, una certa ambigüitat, de manera que acaba considerant que «A.» no ha complert les seves obligacions d'informació i de transparència previstes en l'article 5 de la Directiva 93/13 (§ 24). Tanmateix, el Tribunal també es qüestiona si, atès el grau d'imprecisió al qual s'ha de sotmetre el càlcul tenint en compte la durada del contracte de préstec, és a dir, del mateix mecanisme d'indexació a una divisa estrangera, el tipus de canvi de la qual varia constantment, i basant-se en la facultat que li confereix el seu dret nacional d'interpretar la voluntat de les parts d'acord amb la «intenció comuna de les parts d'un contracte», si no li seria possible determinar el valor de mercat de la divisa estrangera d'indexació com a criteri de fixació de la cotització d'aquesta divisa d'acord amb el contracte controvertit en el litigi principal, la qual cosa garantiria l'equilibri de prestacions entre les parts del contracte.

Així doncs, per tal de donar resposta a aquestes qüestions el TJUE determina, en primer lloc, si per a considerar que està redactada de manera clara i comprensible en el sentit de les disposicions esmentades, la clàusula continguda en un contracte de préstec celebrat entre un professional i un consumidor i que fixa els preus de compra i de venda de la divisa estrangera a què s'ha indexat el préstec, s'ha de redactar de manera que permeti al consumidor determinar de manera independent, en qualsevol moment de l'execució del contracte, la cotització de la divisa aplicada per a determinar l'import de les quotes de reemborsament del préstec (§ 35), o bé si, per altra banda, és suficient una remissió genèrica al sistema de càlcul.

21. LIBOR (London InterBank Offered Rate) a tres mesos.

En aquest sentit, el TJUE s'afanya a recordar que l'exigència de transparència de les clàusules contractuals s'ha d'entendre com l'obligació no només que la clàusula considerada sigui comprensible per al consumidor en un pla formal i gramatical, sinó que possibiliti que el consumidor mitjà, normalment informat i raonablement atent i perspicaç, estigui en condicions de comprendre el funcionament concret d'aquesta clàusula i de valorar així, basant-se en criteris precisos i comprensibles, les conseqüències econòmiques, potencialment significatives, de tal clàusula sobre les seves obligacions financeres (§ 42). Per al cas dels contractes de crèdit, això implica que les institucions financeres han de facilitar als prestataris la informació suficient perquè puguin prendre decisions fundades i prudentes.

Així doncs, si bé en el moment de la conclusió del contracte els prestataris van demostrar que entenien la clàusula relativa a la indexació en el sentit que preveia aquest (§ 45), i si bé la redacció del clausulat no dona peu a ambigüitats (§ 48), també és cert que no s'hi pot observar cap menció de la determinació del tipus de canvi que s'aplicarà per a calcular les quotes. I, en aquest sentit, el TJUE afirma que el fet que els tipus de canvi evolucionin a llarg termini no pot justificar la manca de menció dels mètodes de càlcul de les quotes en les estipulacions contractuals, ni tampoc la manca de menció dels criteris utilitzats pel banc per a fixar el tipus de canvi aplicable per al càlcul de les quotes de reemborsament, sinó que ha de permetre al consumidor, en tot cas, determinar-lo en qualsevol moment. Aquest raonament porta el TJUE a confirmar que no s'observa l'exigència de transparència imposada per la Directiva 93/13 si no s'informa dels criteris de càlcul utilitzats pel banc (§ 53).

Mitjançant la resta de qüestions prejudicials, en essència, el tribunal polonès sol·licita la possibilitat d'integrar, basant-se en la potestat que li concedeix el seu dret nacional, la clàusula relativa a la fixació del tipus de canvi declarada abusiva, fent una reinterpretació d'aquesta favorable al consumidor. En aquest sentit, el TJUE afirma que si el jutge nacional tingués la facultat de modificar el contingut de les clàusules abusives, això podria posar en perill la consecució de l'objectiu a llarg termini previst en l'article 7²² de la Directiva 93/13, ja que contribuiria a eliminar l'efecte dissuasiu que exerceix sobre els professionals el fet que les clàusules abusives no s'apliquin davant dels consumidors, atès que els professionals podrien veure's temptats d'utilitzar-les en saber que, encara que s'arribés a declarar la nul·litat d'aquestes, el contracte podria ser integrat pel jutge nacional en allò que calgués, garantint així l'interès d'aquests professionals (§ 69). Així mateix, el TJUE recorda que només si la declaració de nul·litat de la clàusula abusiva obligués el jutge a anul·lar el contracte en la seva totalitat, amb la qual cosa el consumidor quedaria exposat a conseqüències exposades especialment

22. L'article 7 de la Directiva 93/13 especifica: «Els estats membres han de vetllar perquè, en interès dels consumidors i dels competidors professionals, hi hagi mitjans adequats i eficaços perquè cessi l'ús de clàusules abusives en els contractes subscrits entre professionals i consumidors».

perjudicials que representin per a aquest una penalització, el jutge nacional podria substituir aquesta clàusula per una disposició supletòria del dret nacional (§ 72). Cosa que, en tot cas, hauria de ser objecte d'una anàlisi més extensa, ateses les reticències exposades pel TJUE envers la consideració que l'article 65 del Codi civil polonès²³ contingui, en veritat, una disposició supletòria de dret nacional i no, merament, una norma d'interpretació de caràcter general.

D'aquesta manera i amb l'objectiu d'evitar desvirtuar l'efecte dissuasiu de la Directiva, aquesta s'ha d'interpretar en el sentit que s'oposa que el jutge nacional que ha constatat el caràcter abusiu d'una clàusula d'un contracte subscrit entre un professional i un consumidor, porti a terme una interpretació d'aquesta clàusula que permeti pal·liar-ne el caràcter abusiu, encara que aquesta interpretació correspongui a la voluntat comuna de les parts contractuals.

5. SENTÈNCIA DEL TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LA UNIÓ EUROPEA (SALA PRIMERA) DEL 21 DE DESEMBRE DE 2021, SOBRE COMPENSACIÓ I ASSISTÈNCIA ALS PASSATGERS AERIS EN CAS DE CANCEL·LACIÓ O GRAN RETARD DELS VOLS COM A CONSEQÜÈNCIA D'UN CANVI D'HORA EN LA SORTIDA DEL VOL²⁴

En el marc d'un ajornament de l'horari de sortida d'un vol, el Tribunal ha de delimitar el concepte de *cancel·lació del vol* previst en els articles 2^l²⁵ i 5.1²⁶ del Reglament núm. 261/2004. En concret, el TJUE ha de determinar si les disposicions esmentades s'han d'interpretar en el sentit que un vol es considera cancel·lat quan el transportista aeri encarregat d'efectuar el vol ajorna la seva hora de sortida menys de tres hores, sense fer cap altra modificació d'aquest vol (§ 14).

En aquest sentit, el TJUE declara que, d'acord amb l'article 2^l del Reglament esmentat, a diferència del retard d'un vol, la cancel·lació és conseqüència que no s'hagi efectuat un vol inicialment previst (§ 18). Així doncs, del Reglament no es pot deduir

23. L'article 65 del *Kodeks cywilny* (Codi civil polonès) està redactat en els termes següents: «1. La manifestació de voluntat s'interpretarà de conformitat amb els principis que regeixen la convivència social i amb els usos, tenint en compte les circumstàncies en què es produeixi. 2. En els contractes, cal atendre la intenció comuna de les parts i la finalitat perseguida, més que limitar-se al sentit literal dels seus termes».

24. STJUE (Sala Primera) del 21 de desembre de 2021, assumpte C-395/20, E. P. i G. M. contra Corendon Airlines Turistik Hava Taşımacılık A. Ş.

25. La lletra l de l'article 2 del Reglament 261/2004 defineix la cancel·lació com «la no realització d'un vol programat i en què s'havia reservat almenys una plaça».

26. L'article 5.1 del Reglament 261/2004 estableix els casos en què el transportista concorre en els supòsits de cancel·lació d'un vol.

que un vol amb retard pugui qualificar-se de vol cancel·lat per la simple raó que la demora s'hagi prolongat, ni tan sols si es produeix un gran retard.

D'aquesta manera i en consonància amb la Sentència del 19 de novembre de 2009,²⁷ el vol només es pot considerar cancel·lat si el transportista aeri transporta els passatgers en un altre vol la programació inicial del qual difereixi de la del vol inicialment previst, amb independència que la modificació horària s'hagi anunciat amb antelació o no (§ 19, 20 i 21). Així doncs, s'ha de considerar que un vol no s'ha cancel·lat quan el transportista aeri encarregat d'efectuar el vol ajorna la seva hora de sortida menys de tres hores, sense dur a terme cap altra modificació d'aquest vol (§ 23).

6. SENTÈNCIA DEL TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LA UNIÓ EUROPEA (SALA PRIMERA) DEL 21 DE DESEMBRE DE 2021, SOBRE EL CONTROL D'ABUSIVITAT D'UNA CLÀUSULA QUE REFLECTEIX UNA DISPOSICIÓ NACIONAL DE CARÀCTER SUPLETORI²⁸

En el marc d'un litigi iniciat amb l'objectiu de declarar l'abusivitat de determinades clàusules integrades en un contracte de préstec hipotecari signat entre dos consumidors (D. P. i S. G.) i l'entitat bancària Trapeza Peiraios AE i on es fixava que el reemborsament del saldo pendent de pagament s'efectuaria en francs suïssos, així com que els interessos es calcularien d'acord amb un tipus fix durant els tres primers anys i després segons un tipus variable sobre la base de l'índex LIBOR en francs suïssos a tres-cents seixanta dies, el TJUE és forçat a pronunciar-se sobre si és possible fer el control jurisdiccional de clàusules que reflecteixen disposicions legals o reglamentàries de dret imperatiu o supletori basant-se en la possibilitat que els estats adoptin disposicions més estrictes per tal de garantir al consumidor un major grau de protecció.

Respecte a la primera de les qüestions, el Tribunal reitera el posicionament²⁹ mantingut anteriorment segons el qual la Directiva 93/13³⁰ exclou del seu àmbit d'aplicació les clàusules contractuals que reflecteixin «disposicions legals o reglamentàries imperatives», expressió que, a la vista del considerant tretzè d'aquesta Direc-

27. STJUE (Sala Quarta) del 19 de novembre de 2009, assumptes C402/07 i C432/07, Christopher Sturgeon, Gabriel Sturgeon i Alana Sturgeon contra Condor Flugdienst GmbH i Stefan Böck i Cornelia Lepuschitz contra Air France SA.

28. STJUE (Sala Sisenà) del 21 de desembre de 2021, assumpte C-240/20, D. P. i S. G. contra Trapeza Peiraios AE.

29. Sentència del 2 de setembre de 2021, assumpte C-932/19, OTP Jelzálogbank i altres contra J. Z., EU:C:2021:673.

30. Directiva 93/13/CEE del Consell, del 5 d'abril de 1993, sobre les clàusules abusives en els contractes subscrits amb consumidors. DOUE, núm. 95, 21 d'abril de 1993, p. 29-34 (6 p.).

tiva, inclou no només les disposicions de dret nacional que s'apliquen entre les parts contractants independentment de la seva elecció, sinó també les que són de caràcter supletori, és a dir, les que s'apliquen per defecte, quan les parts no han pactat una altra cosa (§ 30). El TJUE justifica aquest posicionament prenent com a base la noció que és legítim presumir que el legislador nacional ha disposat un equilibri entre el conjunt de drets i obligacions de les parts en determinats contractes, equilibri que el legislador de la Unió ha volgut preservar expressament (§ 35). Així doncs, queda palesa la idea que els tribunals nacionals no poden controlar, des del punt de vista de la Directiva 93/13, el caràcter abusiu d'una clàusula inclosa en un contracte subscrit entre un professional i un consumidor, encara que no hagi estat negociada individualment, si reflecteix una disposició legal o reglamentària que sigui imperativa. En el cas concret que suscità aquest pronunciament, tot i que les clàusules controvertides no van ser negociades entre les parts del contracte de préstec, com que reproduïen el contingut de l'article 291 del Codi civil grec,³¹ al qual es qualifica de disposició legal de caràcter supletori, no es poden sotmetre al control d'abusivitat.

La segona qüestió, en essència, ve a determinar si l'article 1.2³² de la Directiva 93/13 s'ha d'interpretar en el sentit que els òrgans jurisdiccionals d'un estat membre estan obligats a excloure de l'àmbit d'aplicació de la Directiva les clàusules a què es refereix aquest article 1.2, encara que aquesta disposició no hagi estat transposada de manera formal a l'ordenament jurídic d'aquest estat, i, en aquest supòsit, si aquests òrgans jurisdiccionals poden considerar que l'article 1.2 esmentat ha estat incorporat de manera indirecta al dret nacional i d'aquesta manera poden entrar a valorar l'abusivitat per la via dels articles 3.1 i 4.1 de la Directiva (§ 41). En concret, el TJUE ha de valorar les conseqüències de la no transposició d'aquesta disposició al dret intern. I si aquesta manca de transposició pot o no modificar l'àmbit d'aplicació de la Directiva 93/13, que en principi ha de ser el mateix a tots els estats membres, sens perjudici de les adaptacions autoritzades pel dret de la Unió.

En aquest sentit, el TJUE confirma que el fet que no s'hagi transposat formalment l'article 1.2 de la Directiva mitjançant un precepte legal exprés i específic, no vol dir que els òrgans jurisdiccionals d'un estat membre puguin considerar que aquella disposició ha estat incorporada indirectament a aquest ordenament mitjançant la transposició dels articles 3.1 i 4.1 de la Directiva esmentada, els quals no tenen el mateix objecte. Així doncs, la Directiva 93/13 s'ha d'interpretar en el sentit que les clàu-

31. L'article 291 del Codi civil grec permet al prestatari, llevat que hi hagi un pacte en contra, pagar el seu deute expressat en moneda estrangera, o bé en aquesta moneda o bé en moneda nacional al tipus de canvi vigent al lloc en la data de pagament.

32. De l'article 1.2 de la Directiva 93/13 es desprèn que «[l]es clàusules contractuals que reflecteixin disposicions legals o reglamentàries imperatives, així com les disposicions o els principis dels convenis internacionals, especialment en l'àmbit dels transports, on els estats membres o la comunitat són part, no estaran sotmesos a les disposicions de la present Directiva».

sules que preveu l'article 1.2 estan excloses de l'àmbit d'aplicació encara que aquesta disposició no hagi estat transposada de manera formal a l'ordenament jurídic d'un estat membre, i, en aquest supòsit, els òrgans jurisdiccionals d'aquest estat membre no poden considerar que l'article 1.2 esmentat ha estat incorporat de manera indirecta al dret nacional mitjançant la transposició dels esmentats articles 3 i 4 de la Directiva (§ 50).

La darrera qüestió abordada pel Tribunal consisteix a determinar si l'article 8³³ de la Directiva 93/13 s'ha d'interpretar en el sentit que no s'oposa a l'adopció o al manteniment de disposicions de dret intern que tinguin com a efecte aplicar el sistema de protecció dels consumidors previst per aquesta Directiva a les clàusules previstes en l'article 1.2. La posició tant dels demandants com de l'òrgan judicial que remet les qüestions prejudicials consisteix a atribuir a l'exclusió de la transposició de l'article 1, l'objectiu d'incrementar el nivell de protecció dels consumidors respecte del garantit per la Directiva. Així doncs, d'acord amb aquesta tesi, la no incorporació respon a la voluntat del legislador nacional —en aquest cas, grec— d'oferir un major nivell de protecció al consumidor. Tanmateix, el Tribunal confirma que l'article 1.2 de la Directiva 93/13, llegit tenint en compte el seu considerant tretzè,³⁴ exclou de l'àmbit d'aplicació d'aquesta Directiva determinades clàusules de contractes subscrits amb consumidors, en particular les que reflecteixin disposicions legals o reglamentàries imperatives. I confirma que de l'article 8 de la Directiva únicament es desprèn que la facultat de què disposen els estats membres en virtut d'aquesta disposició per a incrementar el nivell de protecció dels consumidors, és aplicable en l'àmbit regulat per aquesta Directiva. Per a acabar, cal concloure que l'esmentat article 1 de la Directiva en cap cas afecta la facultat dels estats membres, enunciada en el considerant tretzè i en l'article 8 de la Directiva, de garantir al consumidor un nivell més alt de protecció mitjançant disposicions nacionals més estrictes que les de la Directiva, i, per tant, l'article 8 d'aquesta no s'aplica a l'article 1.2 esmentat (§ 61).

33. De l'article 8 de la Directiva 93/13 es desprèn que «[e]ls estats membres podran adoptar o mantenir en l'àmbit regulat per aquesta Directiva, disposicions més estrictes que siguin compatibles amb el Tractat, a fi de garantir al consumidor un nivell més alt de protecció».

34. El considerant tretzè de la Directiva 93/13 especifica:

Considerant que se suposa que les disposicions legals o reglamentàries dels estats membres per les quals es fixen, directament o indirectament, les clàusules dels contractes celebrats amb els consumidors no contenen clàusules abusives; que, per tant, no resulta necessari sotmetre a les disposicions de la present Directiva les clàusules que reflecteixen les disposicions legals o reglamentàries imperatives ni les disposicions de convenis internacionals dels quals els estats membres o la comunitat siguin part; que, sobre això, l'expressió «disposicions legals o reglamentàries imperatives» que apareix en l'apartat 2 de l'article 1 inclou també les normes que, d'acord amb el dret, s'apliquen entre les parts contractants quan no existeixi cap altre acord.

7. SENTÈNCIA DEL TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LA UNIÓ EUROPEA (SALA PRIMERA) DEL 21 DE DESEMBRE DE 2021, RELATIVA A L'ABAST DE L'OBLIGACIÓ D'INFORMACIÓ DEL TRANSPORTISTA AERI ENCARREGAT D'EFFECTUAR UN VOL³⁵

En el context d'un litigi interposat per la demandant com a resposta a la negativa de la companyia aèria de fer efectiva la quantia corresponent a la compensació per haver avançat l'horari del vol contractat, el TJUE es veu obligat a determinar: en primer lloc, si avançar un vol més d'una hora respecte al temps previst pot considerar-se equivalent a ser cancel·lat, a efectes del Reglament núm. 261/2004; en segon lloc, si el passatger aeri que ha reservat un vol a través d'un intermediari, ha estat «informat», a efectes del Reglament, de la cancel·lació d'aquest vol quan el transportista aeri encarregat d'efectuar el vol ha transmès la informació relativa a la cancel·lació a l'intermediari a través del qual va celebrar el contracte de transport aeri amb aquest passatger, almenys amb dues setmanes d'antelació respecte a l'hora de sortida prevista, sense que aquest intermediari hagi informat el passatger d'aquesta cancel·lació en el termini previst en la disposició esmentada.

Respecte a la primera qüestió, el TJUE afirma que, ja que els passatgers han de mobilitzar-se per a poder embarcar a l'avió, com a conseqüència de l'avançament del vol reservat la pèrdua de temps ocasionada al consumidor és major en els casos d'avançament de l'horari de sortida que en els casos de retard, i això justifica que s'admetin retards de menys de dues hores, mentre que els avançaments no poden superar l'hora. De l'article 5.1c, incís iii, del Reglament esmentat es desprèn, per tant, que qualsevol avançament d'una hora o menys pot eximir el transportista aeri encarregat d'efectuar un vol, de la seva obligació de compensar el passatger. Així doncs, cal considerar que un avançament de més d'una hora o d'una hora o menys constitueix la referència per a determinar si es tracta d'un gran avançament o d'un d'insignificant a l'efecte de l'aplicació de l'article 5 del Reglament esmentat.

Per altra banda, respecte a si es considera que el passatger aeri que ha reservat un vol a través d'un intermediari ha estat «informat» de la cancel·lació d'aquest vol quan el transportista aeri encarregat d'efectuar el vol ha transmès la informació relativa a la cancel·lació a l'intermediari a través del qual ha celebrat el contracte de transport aeri amb aquest passatger, almenys amb dues setmanes d'antelació respecte a l'hora de sortida prevista, sense que aquest intermediari hagi informat el passatger d'aquesta cancel·lació en el termini previst en la disposició esmentada, el TJUE considera que de les disposicions del Reglament es desprèn que quan el transportista aeri encarregat d'efectuar un vol no pot provar que el passatger afectat ha estat informat de la can-

35. STJUE (Sala Primera) del 21 de desembre de 2021, assumpte C-263/20, Airhelp Limited contra Laudamotion GmbH.

cancel·lació del vol almenys amb dues setmanes d'antelació respecte a l'hora de sortida prevista, està obligat a abonar una compensació conforme a l'article 7 del Reglament núm. 261/2004.

De fet, d'acord amb el TJUE, aquesta interpretació és vàlida no tan sols entre transportista i passatger, sinó també quan el contracte s'ha celebrat mitjançant la intermediació d'un tercer. Així doncs, aquesta remissió a un tercer feta per la Directiva és el fonament utilitzat pel Tribunal a l'hora d'afirmar que el Reglament no condiciona el dret del transportista aeri encarregat d'efectuar un vol a reclamar una compensació, a l'existència d'un contracte que el vinculi amb un intermediari al qual el passatger aeri hagi contractat.

I, per tant, escau considerar que el passatger aeri que ha reservat un vol a través d'un intermediari no ha estat degudament «informat» de la cancel·lació quan, malgrat que el transportista aeri encarregat d'efectuar el vol hagi transmès la informació relativa a la cancel·lació a l'intermediari a través del qual va celebrar el contracte de transport aeri amb aquest passatger, almenys amb dues setmanes d'antelació respecte a l'hora de sortida prevista, aquest intermediari no ha informat el passatger d'aquesta cancel·lació en el termini previst en la disposició referida i aquest passatger no ha autoritzat expressament l'intermediari a rebre la informació transmesa pel transportista aeri encarregat d'efectuar el vol.